

ფულადი ნაკადების ანალიზის მეთოდები და მათი თავისებურებები

ნანა სრესელი

თსუ ასოცირებული პროფესორი

მერაბ ჯიქია

თსუ ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

ფულადი ნაკადების ანალიზი უზრუნველყოფს ფულისა და ფულის ექვივალენტების დეფიციტის ან სიჭარბის მიზეზების გამოვლენას, განსაზღვრავს მათი შემოდინების წყაროებსა და გამოყენების მიმართულებებს, ადგენს ფულადი სახსრების მოძრაობის ტენდენციებსა და იძლევა მათი ზრდის ან შემცირების ტემპების დახასიათებას. ამ მიზნით გამოიყენება ანალიზის პირდაპირი და არაპირდაპირი მეთოდი. ფულადი ნაკადების ანალიზის მეთოდები საოპერაციო, საინვესტიციო და ფინანსური საქმიანობის ფულადი ნაკადების შესახებ დეტალურ წარმოდგენას იძლევა. ტრანზაქციების დაყოფა აღნიშნულ სამ კატეგორიად, უზრუნველყოფს რომ მეტნაკლები საიმედოობით შეფასდეს ორგანიზაციის მიმდინარე და პოტენციური, ასევე მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები. ამ ამოცანების გადაჭრაში უპირატესია ანალიზი პირდაპირი მეთოდით, რომელშიც წარმოდგენილია ფულის მასის შემოდინებისა და გადინების კონკრეტული გზები. საოპერაციო საქმიანობიდან სუსტი ფულადი ნაკადები, მნიშვნელოვანი ბიძგია იმისთვის, რომ შემოწმდეს მარაგებისა და დებიტორული დავალიანებების არაჯანსაღი ზრდა. რიგ შემთხვევაში, ძლიერი საოპერაციო ფულადი ნაკადებიც ვერ უზრუნველყოფენ სერიოზული წარმატებების მიღწევას. ამიტომ, ფულადი ნაკადების ანალიზით უნდა დგინდეს თუ რა მიზეზებმა გამოიწვია ფულადი ნაკადების ცვლილებები და რომელი ფაქტორები აფერხებენ ფულის თავისუფალ მოძრაობას. ფულადი ნაკადების ანალიზის პროცესში გამოითვლება თავისუფალი ფულადი ნაკადის მაჩვენებელი, ფულის ბრუნვისა და დამაგრების კოეფიციენტები. ამ კოეფიციენტების დინამიკაში შეს-

ნავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ფინანსური მენეჯმენტისთვის.

საკვანძო სიტყვები: ფული და ფულის ექვივალენტები, წმინდა ფულადი ნაკადები, დამაგრების კოეფიციენტი, ბრუნვადობის კოეფიციენტი, თავისუფალი ფულადი ნაკადები, პირდაპირი მეთოდი, არაპირდაპირი მეთოდი.

შესავალი

საწარმოს მიერ მიღებული მოგება და ფულადი სახსრები, როგორც წესი, ერთმანეთს არ ემთხვევა. შესაძლებელია საწარმომ საანგარიშგებო პერიოდი მნიშვნელოვანი მოგებით დაამთავროს, მაგრამ ფულადი საშუალებები ნაკლები ჰქონდეს. ფული სამეურნეო საქმიანობაში სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა, რადგან ფულის საშუალებით ხდება რესურსების შეძენა, ხელფასების გაცემა, კრედიტორული დავალიანების დაფარვა, ხარჯების ანაზღაურება და სხვა. საწარმომ მართვის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა ფულად ნაკადებს. ფულადი ნაკადები არის ორგანიზაციაში ფულადი სახსრებისა და მათი ექვივალენტების შემოდინება და გადინება. ფულად სახსრებში იგულისხმება ნაღდი ფული და დეპოზიტები მოთხოვნამდე, ხოლო ფულადი სახსრები ექვივალენტები მოკლევადიანი, მაღალლიკვიდური ინვესტიციებია, რომლებიც დაუბრკოლებლად იცვლება ნაღდი ფულის წინასწარ ცნობილ რაოდენობაზე და მისი ღირებულების შეცვლის რისკი უმნიშვნელოა.

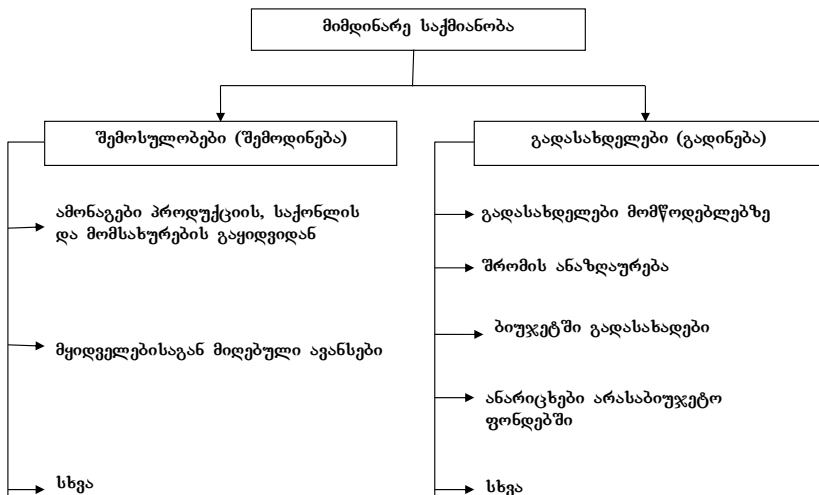
სხვაობა ფულადი საშუალებების შემოსულობებსა და გადასახდელებს შორის, რომელიც გამოითვლება, როგორც საქმიანობის სახეების, ასევე საანგარიშო პერიოდის მიხედვით, არის წმინდა (ნეტო) ფულადი საშუალებები.

იმისათვის, რომ გამოავლინოთ საწარმოში ფულადი საშუალებების რეალური მოძრაობა, შევაფასოთ მათი მიღებისა და ხარჯვის სინქრონულობა, მიღებული ფინანსური შედეგის სიდიდე დავეუკავშიროთ ფულადი ნაკადების მდგომარეობას, საჭიროა გამოვყოთ და გავაანალიზოთ ფულის მიღების (შემოდინების) და გასვლის (გადინების) ყველა მიმართულება.

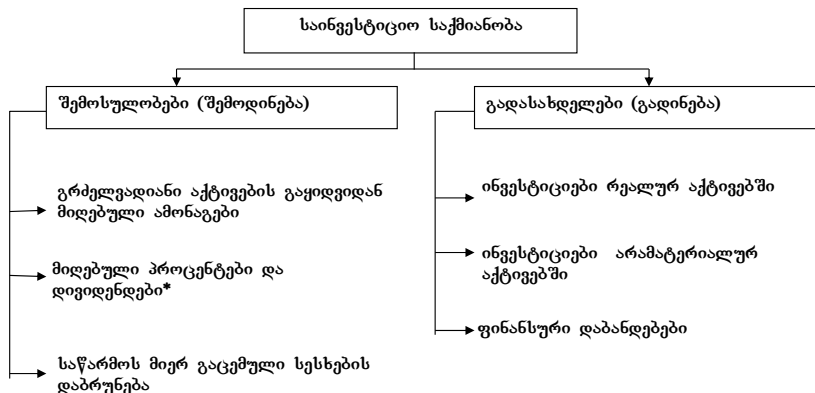
ქირითადი ტაქსტი

ფულადი საშუალებების მოძრაობაზე სრული ანგარიშგების შედგენისას გამოყოფენ სამ ძირითად სეგმენტს: ფულადი საშუალებების მოძრაობის მიმდინარე, საინვესტიციო და საფინანსო საქმიანობიდან.

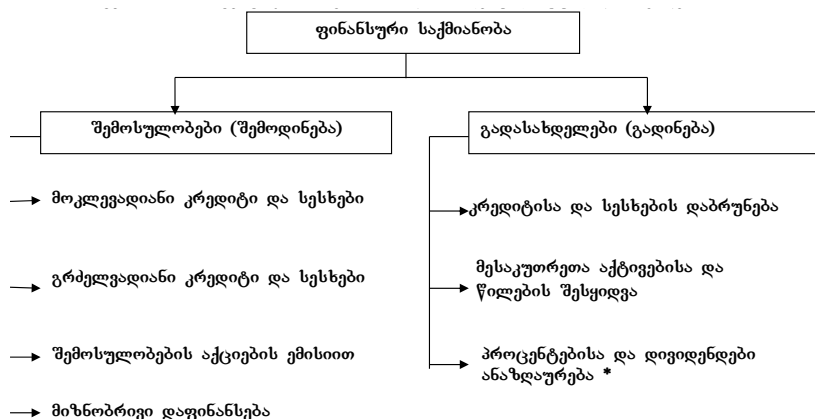
ფულადი საშუალებების შემოდინება მიმდინარე საქმიანობის ფარგლებში, პირველ რიგში, დაკავშირებულია ამონაგების მიღებასთან პროდუქციის, შესრულებული სამუშაოებისა და გაწეული მომსახურების გაყიდვიდან, ასევე მყიდველებისა და დამკვეთებისაგან ავანსების მიღებასთან; გადინება კი დაკავშირებულია მომწოდებლების და სხვა კონტრაგენტების ანგარიშების ანაზღაურებასთან, მუშაკების ხელფასის ანაზღაურებასთან, ბიუჯეტსა და არასაბიუჯეტო ფონდებთან ანგარიშსწორებასთან. ასევე საწარმოს მიმდინარე საქმიანობასთანაა დაკავშირებული პროცენტი ბანკის კრედიტით სარგებლობისათვის (იხილეთ სქემა №1).

სქემა N1. მიმდინარე საქმიანობიდან მიღებული ფულადი ნაკადები

ასევე შეიძლება ასახული იყოს მიმდინარე საქმიანობაში.
სქემა N2. საინვესტიციო საქმიანობიდან მიღებული ფულადი ნაკადები

ასევე შეიძლება ასახული იყოს მიმდინარე საქმიანობაში.
სქემა N3. ფინანსური საქმიანობიდან მიღებული ფულადი ნაკადები

ერთ-ერთ პირობას, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა ფულადი საშუალებებში ესა თუ ის ოპერაცია მიეკუთვნოს მიმდინარე საქმიანობას, წარმოადგენს მისი მიკუთვნების შეუძლებლობა საინვესტიციო ან საფინანსო სფეროსათვის.

ფულადი საშუალებების მოძრაობა საინვესტიციო ჭრილით გამოწვეულია გრძელვადიანი სარგებლობის ქონების შეძენითა (შექმნით) და რეალიზაციით. პირველ რიგში, ეს ეხება ძირითადი საშუალებების, არამატერიალური აქტივებისა და გრძელვადიანი ფინანსური დაბანდებების მიღებასა და გასვლას (იხილეთ სქემა №2).

ფინანსურ საქმიანობაში იგულისხმება ფულადი საშუალებების მოძრაობა, რაც დაკავშირებულია ცვლილებებთან სანარმოს საკუთარი და ნასესხები კაპიტალის შემადგენლობასა და სიდიდეში. მოცემული განაყოფის საკუთარ კაპიტალში ასახული ცვლილებები წარმოადგენს აქციების ემისიის ან სხვა ფულადი საშუალებებით სანესდებო კაპიტალის ზრდის შედეგს. ასევე, მასში აისახება მიღებული საემისიო შემოსავალი (იხილეთ სქემა №3).

სანარმოს უნარს, განახორციელოს ინვესტიციები მიმდინარე საქმიანობიდან ფულადი ნაკადების საფუძველზე, ე.ი. ჰქონდეს თვითდაფინანსების უნარი, ასევე გააჩნდეს სხვა სახეობის დაფინანსების წყაროებზე შესაძლო მოთხოვნა, ადასტურებს მაჩვენებელი, რომელმაც მიიღო თავისუფალი ფულადი ნაკადების სახელწოდება – FCF (free cash flow).

აღნიშნული მაჩვენებელი ტოლია მიმდინარე (საოპერაციო) და საინვესტიციო საქმიანობიდან მიღებული შედეგის (ჯამის) აბსოლუტურ თანხაში. მისი გაანგარიშება წარმოდგენილია ცხრილში №1 (გვ. 134).

ფულადი ნაკადების ანალიზის პრაქტიკაში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ფულადი საშუალებების მოძრაობის ანგარიშგების შედეგის პირდაპირი და არაპირდაპირი მეთოდები.

პირდაპირი მეთოდი გულისხმობს ფულადი საშუალებების შემოსულობებისა და ხარჯვის შესახებ მონაცემების ასახვას ანგარიშგებაში.

არაპირდაპირი მეთოდი ეყრდნობა მიღებული ფინანსური შედეგების გაანგარიშებას – წმინდა ფულადი საშუალებების სიდიდეში გარკვეული კორექტივების შეტანის გზით. მაშასადამე, არაპირდაპირი მეთოდი შესაძლებლობას გვაძლევს ფინანსური შედეგების სიდიდიდან (მოგება ან ზარალი) გადავიდეთ წმინდა

საქმიანობათა სახეობების მიხედვით ფულად
საშუალებათა საერთო ცვლილება

ცხრილი №1

საქმიანობის სახეობები	წმინდა ფულადი საშუალებები	
	გასული პერიოდი	საანალიზო პერიოდი
შემოსულობები:		
1. მიმდინარე საქმიანობა	230806	248065
2. საინვესტიციო საქმიანობა	-608261	-51663
3. თავისუფალი ფულადი		
4. საშუალებები (სტრ. 1 + სტრ. 2)	-377455	196402
5. ფინანსური საქმიანობა	408685	-200540
6. ფულადი საშუალებების საერთო ცვლილება პერიოდის განმავ- ლობაში (სტრ. 1 + სტრ. 2 + სტრ. 4) ან (სტრ. 3 + სტრ. 4)	31230	-4138

ფულადი საშუალებების მაჩვენებელზე (პერიოდის განმავლობაში ფულადი საშუალებების მთლიანი ცვლილება).

პირდაპირი მეთოდის გამოყენების მნიშვნელობა ისაა, რომ შეფასდეს ფულადი სახსრების შემოსულობებისა და გადასახდელების მთლიანი თანხის სიდიდე, გამოვლინდეს ის მუხლები, რომლებიც ყველაზე მეტად ახდენს შემოდინებისა და გადინების ფორმირებას განხილული სამივე საქმიანობის ჭრილით. აქედან გამომდინარე, ინფორმაცია, რომელიც ამ მეთოდის საფუძველზე მიიღება, გამოიყენება ფულადი საშუალებების ბიუჯეტის ფორმირებისათვის.

პირდაპირი მეთოდი შესაძლებლობას იძლევა შემოსულობები და გადასახდელები წარმოვადგინოთ სინქროულად – დროის მიხედვით, რამდენადაც დეტალურად ასახავს ფულადი საშუალებების

ბების მოძრაობას ანგარიშებზე, რაც თავის მხრივ, ოპერატიული დასკვნების გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა ფულადი საშუალებების საკმარისობის შესახებ მიმდინარე ვალდებულებების დასაფარავად, საინვესტიციო საქმიანობისა და სხვა დამატებითი ანაზღაურების გასაწევად. ამასთან, აღნიშნული მეთოდისთვის დამახასიათებელია გარკვეული ნაკლოვანებაც, რაც იმაში გამოიხატება, რომ იგი არ ხსნის ურთიერთკავშირს მიღებულ ფინანსურ შედეგსა და საწარმოს ანგარიშებზე ფულადი საშუალებების ცვლილებებს შორის.

როგორც ცნობილია, წმინდა ფულადი საშუალებების სიდიდე არსებითად განსხვავდება იმ თანხისგან, რომელიც მიღებულია, როგორც ფინანსური შედეგი, რასაც, ცხადია, აქვს რამდენიმე მიზეზი. მათ შორის ძირითადია:

1. მოგება (ზარალი) ან ფინანსური შედეგი, რომელიც ასახულია ანგარიშგებაში მოგებისა და ზარალის შესახებ, ფორმირდება დარიცხვის პრინციპის შესაბამისად, მაშინ როცა ფულადი საშუალებების ცვლილებების შედეგი განისაზღვრება საკასო მეთოდით:

- ბუღალტრულად შემოსავლების აღიარებას შეიძლება თან არ სდევს ფულადი საშუალებების შემოსულობები;

- იმ ხარჯების არსებობა, რომელსაც კავშირი აქვს მომავალ პერიოდთან, იმას იწვევს, რომ რეალური გადასახდელი თანხა განსხვავდება პროდუქციის თვითღირებულებისგან, რომელშიც შეიტანება მხოლოდ საანგარიშგებო პერიოდის ხარჯები;

- გადავადებული გადასახდელების არსებობა (ე.ი. დარიცხულია, მაგრამ ხარჯი საანგარიშგებო პერიოდში გაწეული არ არის) ცხადია, ზრდის პროდუქციის თვითღირებულებას აღნიშნული ხარჯის სიდიდით, მაშინ როცა ფულადი საშუალებების გადინება არ ხორციელდება;

- მიმდინარე ხარჯები პირდაპირ მიეკუთვნება პროდუქციის თვითღირებულებას, კაპიტალური ხარჯები კი ნაზღაურდება ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში საამორტიზაციო ანარიცხების გზით. თუმცა, ხშირად სწორედ კაპიტალურ ხარჯებთანაა დაკავშირებული ფულადი საშუალებების ყველაზე მეტი გადინება.

2. ფულადი საშუალებების ზრდის წყარო აუცილებელი არ არის იყოს მოგება (ასე მაგალითად, ფულადი საშუალებების შემოდინება შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს მისი მოზიდვით სესხების აღების საფუძველზე). ზუსტად ასევე, ფულადი საშუალებების გადინება ხშირად არ არის დაკავშირებული ფინანსური საშუალებების გადინება ხშირად არ არის დაკავშირებული ფინანსური შედეგის შემცირებასთან.

3. გრძელვადიანი აქტივების შეძენა და მასთან დაკავშირებული ფულადი საშუალებების გადინება არ აისახება მოგების სიდიდეზე, ხოლო მისი რეალიზაცია მოცემული ოპერაციის შედეგით ცვლის ერთობლივ ფინანსურ შედეგს. ამასთან, ფულადი საშუალებების ცვლილება განისაზღვრება მიღებული ამონაგების სიდიდით.

4. იმ ფაქტზე, როცა ფინანსური შედეგი და მოგების სიდიდე ერთმანეთს არ ემთხვევა, უშუალო გავლენას ახდენს ცვლილება საკუთარი საბრუნავი კაპიტალის შემადგენლობაში. მიმდინარე აქტივების მუხლების ნაშთების ზრდა იწვევს ფულადი საშუალებების დამატებით გადინებას და მისი შემოდინების შემცირებას. საწარმოს საქმიანობას სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების მარაგების დაგროვებით თან სდევს ფულადი საშუალებების გადინება; თუმცა, ეს პროცესი გაგრძელდება იმ მომენტამდე, სანამ მარაგები არ იქნება ჩაშვებული წარმოებაში (რეალიზებული), ხოლო მანამდე კი – ფინანსური შედეგის სიდიდე არ შეიცვლება.

5. ფულადი საშუალებების გადინება, რაც დაკავშირებულია სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების შესყიდვასთან, განისაზღვრება კრედიტორებთან ანგარიშსწორების ხასიათით. კრედიტორული დავალიანების არსებობა საწარმოს შესაძლებლობას აძლევს გამოიყენოს მარაგები, რაც ჯერ კიდევ ანაზღაურებული არ არის. მაშასადამე, რაც უფრო დიდია კრედიტორული დავალიანების დაფარვის პერიოდი, მით უფრო მნიშვნელოვანია განსხვავება წარმოებაში ჩაშვებული მატერიალური ფასეულობის მოცულობასა და კრედიტორებისთვის გადასახდელების სიდიდეს შორის.

მიღებულ ფინანსურ შედეგსა და ფულადი საშუალებების სი-

დიდის ცვლილებას შორის ურთიერთკავშირის გამოსავლენად ტარდება ფულადი საშუალებების მოძრაობის ანალიზი არაპირდაპირი მეთოდით.

პირდაპირი მეთოდისგან განსხვავებით, არაპირდაპირი მეთოდით ფულადი საშუალებების მოძრაობის ანგარიშგების შედეგად გულისხმობს არა მარტო ფულადი საშუალებების მუხლების ანალიზს, არამედ ბალანსის აქტივისა და პასივის ყველა მუხლის ანალიზს, რომელთა ცვლილებები გავლენას ახდენს სანარმოს ფულად ნაკადებზე.

არაპირდაპირი მეთოდის გამოყენების დროს ფინანსური შედეგი, რიგი მაკორექტირებელი პროცედურის ჩატარების შედეგად, გარდაიქმნება წმინდა ფულადი საშუალებების სიდიდედ მიმდინარე საქმიანობიდან. ფულადი ნაკადები საინვესტიციო და ფინანსური საქმიანობიდან ჩვეულებრივ აისახება პირდაპირი მეთოდით.

შეიძლება გამოვყოთ მაკორექტირებელი პროცედურების განსაზღვრული თანმიმდევრობა.

პირველ რიგში გამორიცხავენ ფინანსურ შედეგზე ამორტიზაციის დარიცხვის ოპერაციებს (როგორც ხარჯებს, რომელსაც თან არ სდევს ფულადი საშუალებების გადინება) და იმ ოპერაციებს, რომლებიც დაკავშირებულია გრძელვადიანი აქტივების გასვლასთან.

რამდენადაც მოგების შემცირებას ამორტიზაციის დარიცხვის შედეგად თან არ სდევს ფულადი საშუალებების შემცირება, ამ უკანასკნელის რეალური სიდიდის გასაანგარიშებლად დარიცხული ამორტიზაციის თანხა უნდა დაემატოს ფინანსური შედეგის სიდიდეს.

ძირითადი საშუალებების ობიექტებისა და სხვა გრძელვადიანი აქტივების გასვლა იწვევს ზარალს მისი ნარჩენი ღირებულების სიდიდით, რომელიც ჩამოიწერება და ამცირებს ფინანსურ შედეგს. სავსებით ცხადია, რომ ოპერაციები ქონების ნარჩენი ღირებულების ბალანსიდან ჩამოწერაზე არავითარ ზემოქმედებას არ ახდენს ფულადი საშუალებების სიდიდეზე. მაშასადამე, ზარალის თანხა ნარჩენი ღირებულების სიდიდით უნდა დაემატოს ფინანსური შედეგის სიდიდეს.

თუ გრძელვადიანი აქტივების გასვლის ფინანსურ შედეგს წარმოადგენს მოგება, მაშინ წარმოიქმნება სიტუაცია, რომლის შემთხვევაში მისი სიდიდე ორჯერ იქნება გათვალისწინებული: პირველად – წმინდა მოგების შემადგენლობაში და მეორედ – საინვესტიციო საქმიანობიდან ფულადი ნაკადების ანალიზისას, როგორც გრძელვადიანი აქტივების გაყიდვიდან მიღებული ამონაგები.

ორმაგი ანგარიში გამოირჩევა შემდეგი მაკორექტირებელი პროცედურის ჩატარებით: მოგების სიდიდე გრძელვადიანი აქტივების გაყიდვით (გასვლით) გამოირიცხება ფინანსური შედეგიდან, ხოლო ზარალის თანხა დაემატება ფინანსურ შედეგს.

მეორე ეტაპზე კორექტივები ასახავს საბრუნავი აქტივებისა და მოკლევადიანი ვალდებულებების მუხლების ცვლილების გავლენას.

როცა მსჯელობაა მიმდინარე აქტივების მუხლების ცვლილებაზე, მხედველობაში აქვთ არაფულადი ხასიათის მუხლები. ფულადი საშუალებების მუხლების ცვლილება წარმოადგენს საშუალო სიდიდეს. ანგარიშების მიზანია, ვაჩვენოთ მიმდინარე აქტივების რომელი მუხლის ხარჯზე მოხდა ფულადი საშუალებების სიდიდის ცვლილება.

ანალიზის მსვლელობის პროცესში უნდა განვსაზღვროთ საბრუნავი აქტივების ყოველი მუხლის მიხედვით ცვლილება როგორ აისახა საწარმოს ფულადი საშუალებების მდგომარეობაზე.

მყიდველებისგან ფულადი საშუალებების შემოღინების შესაფასებლად განვიხილოთ ფინანსურ ნაკადზე მიმდინარე აქტივების ისეთი არსებითი მუხლის ცვლილების ზემოქმედების მექანიზმი, როგორიც არის დებიტორული დავალიანება.

არსებობს ურთიერთკავშირის მარტივი ტოლობა დებიტორებისგან თანხის მიღებას, გაგზავნილი პროდუქციის (გაწეული მომსახურების) ღირებულებასა და დებიტორული დავალიანების სიდიდეს შორის:

$$D_{\text{ა}}^{\text{ფ}} + R - S_{\text{მ}} = D_{\text{ა}}^{\text{პ}}$$

სადაც, $D_{\text{ა}}^{\text{ფ}}$, $D_{\text{ა}}^{\text{პ}}$ - შესაბამისად დებიტორული დავალიანების სიდიდე პერიოდის

დასაწყისში და პერიოდის ბოლოს;

R – რეალიზებული პროდუქციის ღირებულება;

S_m – მყიდველებისგან შემოსული თანხა.

ფორმულა შეიძლება შემდეგი სახითაც ჩავენეროთ:

$$D_A^0 + R = D_A^1 + S_m$$

ძნელი არ არის იმის დანახვა, რომ მყიდველებისგან შემოსულობები ყოველთვის ნაკლები იქნება რეალიზებული პროდუქციის ღირებულებაზე (რომელიც თავის ასახვას პოულობს მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში), თუ დებიტორული დავალიანება პერიოდის ბოლოსათვის აღემატება მის სიდიდეს პერიოდის დასაწყისისთვის.

მაშასადამე, საანალიზო პერიოდში მყიდველთა დავალიანება თუ გაიზარდა ($D_A^0 > D_A^1$), მაშინ კეთდება დასკვნა, რომ საშუალებების რეალური შემოდიდება ნაკლებია მოგებისა და ზარალის შესახებ ანგარიშგებაში დაფიქსირებულზე დებიტორული დავალიანების ცვლილების თანხით და ეს სიდიდე უნდა გამოირიცხოს ფინანსური შედეგიდან.

ცხადია, რომ დებიტორული დავალიანების შემცირება იწვევს ფულადი საშუალებების შემოდიდების რეალურ ზრდას და შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში, სხვაობა დებიტორული დავალიანების სიდიდეებს შორის (პერიოდის დასაწყისსა და პერიოდის ბოლოს შორის) უნდა დაემატოს ფინანსურ შედეგს.

იმ ოპერაციების გავლენა ფინანსურ შედეგზე, რომლებიც დაკავშირებულია სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების შეძენასთან, იმით გამოიხატება, რომ მარაგების მატება ზრდის საშუალებების რეალურ გადინებას. მაშასადამე, მარაგების ზრდის თანხა უნდა გამოირიცხოს ფინანსური შედეგიდან და შესაბამისად, შემცირების თანხა უნდა დაემატოს ფინანსურ შედეგს.

ფულადი საშუალებების მოძრაობაზე მიმდინარე პასივების მუხლების ცვლილება მოქმედებს საპირისპიროდ. მოკლევადიანი ვალდებულებების ზრდა იმაზე მეტყველებს, რომ სანარმოს აქტივების დიდი ნაწილი და მათ მიერ წარმოებული ხარჯები რჩება აუნაზღაურებელი. იმავდროულად ასეთი ხარჯების არსებობა

გულისხმობს თვითღირებულების ზრდას და შესაბამისად, ფინანსური შედეგის შემცირებას. მოცემულ შემთხვევაში, ფულადი საშუალებების რეალური ხარჯი ნაკლებია თვითღირებულებით გათვალისწინებულზე.

მაგალითისთვის შეიძლება განვიხილოთ მომწოდებელთა კრედიტორული დავალიანების ნაშთების ცვლილება. ნაშთების ზრდა იმაზე მეტყველებს, რომ მოწოდებული მატერიალური ფასეულობები ან განეული მომსახურება რჩება აუნაზღაურებელი, იმ დროს, როცა სანარმო განაგრძობს მათ ხარჯვას და, მაშასადამე, მათი ღირებულების ჩამოწმას პროდუქციის თვითღირებულებაში.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მიმდინარე საქმიანობიდან წმინდა ფულადი ნაკადების სიდიდის გაანგარიშებისთვის არსებობს საერთო წესი: ფინანსური შედეგის მაჩვენებლიდან უნდა გამოირიცხოს საბრუნავი აქტივების მუხლების ნაშთების ზრდა (ანგარიშგებაში ნაჩვენებია ნიშანი “მინუსით”), ხოლო შემცირება – უნდა დაემატოს (ნაჩვენებია ნიშანი “პლუსით”); მიმდინარე პასივების მუხლების ნაშთების ზრდა უნდა დაემატოს ფინანსურ შედეგს (ნაჩვენებია ნიშანი “პლუსით”), ხოლო შემცირება უნდა გამოირიცხოს (ნაჩვენებია ნიშანი “მინუსით”).

ჩვენ მიერ ჩატარებული ანალიზისას ვიხილავდით ოპერაციებს, რომლითაც ხდებოდა ფინანსური შედეგის ფორმირება, ხოლო მასში ვგულისხმობდით წმინდა მოგების ან ზარალის თანხას. მაგრამ ფულადი საშუალებების ნაკადი დაკავშირებულია წმინდა მოგების გამოყენებასთანაც, როგორიცაა დივიდენდების გაცემა და სხვა ანალოგიური ანაზღაურებები. თუ ასეთ ანაზღაურებებს ჰქონდა ადგილი, მაშინ ატარებენ დამატებით მაკორექტირებელ პროცედურებს (პირობითად მათ უწოდებენ კორექტირების მესამე ეტაპს), რაც დაკავშირებულია აღნიშნული ხარჯების თანხის გამორიცხვასთან წმინდა მოგებიდან.

აღნიშნული პროცედურების ერთობლივმა გავლენამ, რაც ფინანსური შედეგის სიდიდის კორექტირებას ახდენს, უნდა გამოიწვიოს ანგარიშგებაში ფულადი საშუალებების ან წმინდა ფულადი საშუალებების ცვლილებების შედეგების ასახვა, როგორც ეს ნაჩვენებია ცხრილში (იხ. ცხრილი №2).

ანგარიშგება ფულადი საშუალებების მოძრაობის შესახებ
(არაპირდაპირი მეთოდი)

ცხრილი №2

მ ა ჩ ე ნ ე ლ ე ბ ი	თანხა, ლარი
მიმდინარე საქმიანობა	
წმინდა მოგება	+ 105038
ამორტიზაცია	+ 122303
ზარალი გრძელვადიანი აქტივების გასვლით	+ 54341
მარაგების შემცირება	+ 87073
შეძენილ ფასეულობებზე დღგ-ს გაზრდა	- 11718
დებიტორული დავალიანების გაზრდა	- 186148
მათ შორის:	
მყიდველები და დამკვეთები	- 43791
გაცემული ავანსები	- 51343
სხვა დებიტორები	- 91014
კრედიტორული დავალიანების ცვლილება	+ 79532
მათ შორის:	
მომწოდებლები და მოიჯარეები	+ 88581
შრომის ანაზღაურებაზე	- 12621
სახელმწიფო არასაბიუჯეტო ფონდების წინაშე	+ 18491
ბიუჯეტის წინაშე	- 14692
სხვა კრედიტორები	- 227
მომავალი პერიოდის შემოსავლის შემცირება	- 10590
გადავადებული საგადასახადო აქტივების ზრდა	- 1946
გადავადებული საგადასახდელო ვალდებულებების ზრდა	+ 10180
სულ წმინდა ფულადი საშუალებები მიმდინარე საქმიანობიდან	+ 248065
საინვესტიციო საქმიანობა	
წმინდა ფულადი საშუალებები საინვესტიციო საქმიანობიდან	- 51663
ფინანსური საქმიანობა	
წმინდა ფულადი საშუალებები ფინანსური საქმიანობიდან	- 200540
ფულადი საშუალებების მთლიანი ცვლილება	- 4138
ცნობისთვის:	
ფულადი საშუალებები პერიოდის დასაწყისისთვის	77606
ფულადი საშუალებები პერიოდის ბოლოსთვის	73468

შედგენილი ანგარიშგების მონაცემების საფუძველზე ფულადი საშუალებების მოძრაობის ანალიზს იწყებენ მიმდინარე საქმიანობის განხილვით. ასე იმიტომ კეთდება, რომ სწორედ, მიმდინარე

საქმიანობა წარმოადგენს ფულად საშუალებებზე წარმოქმნილი მოკლევადიანი და გრძელვადიანი მოთხოვნილებების დაფარვის ძირითად სტაბილურ წყაროს.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ანგარიშსწორებისთვის ამოსავალ ბაზას წარმოადგენს ფინანსური შედეგის მაჩვენებელი, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია დავრწმუნდეთ მის საიმედოობაში. ამასთან, გარკვევას საჭიროებს არსებითი შემოსავლები და ხარჯები, რომლებიც, როგორც წესი, ასახულია “სხვა დანარჩენი” მუხლის შემადგენლობაში და გავლენას ახდენს ფინანსურ შედეგზე, მაგრამ ისე, რომ არ ეხება ფულად საშუალებებს. ასეთი მუხლის მაგალითებია: დებიტორული და კრედიტორული დავალიანების ჩამონერა, ინვენტარიზაციის ჩატარების შედეგად დანაკლისისა და დანაკარგების გამოვლენა და სხვ.

ფინანსურ შედეგსა და წმინდა ფულად საშუალებებს **(წფს)** შორის განსხვავებულობის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზს წარმოადგენს გრძელვადიან აქტივებზე ამორტიზაციის დარიცხვა. შესაბამისად, საამორტიზაციო პოლიტიკა ფულადი ნაკადების მართვის უმთავრესი ფაქტორი. ამორტიზაციის დარიცხვის დაჩქარებული მეთოდები (აქტივების გამოყენებისა და ექსპლუატაციის პირველ წლებში) ხელს უწყობს ფულადი საშუალებების მეტად შემოღინების უზრუნველყოფას.

პროდუქციის (სამუშაოების) მოცულობის პროპორციულად ღირებულების ჩამონერა შესაძლებლობას იძლევა ერთმანეთს დაუყავშიროთ დასარიცხი ამორტიზაციის თანხა და ძირითადი საშუალებების გამოყენების ინტენსივობა – რაც უფრო ინტენსიურად ხდება ძირითადი საშუალებების გამოყენება, მით უფრო მეტი ფულადი საშუალებების შემოღინების უზრუნველყოფაა აუცილებელი.

ამორტიზაციის დარიცხვის წრფივი მეთოდის გამოყენება შეიძლება მიზანშეწონილი იყოს იმ პირობით, რომ სანარმო დაინტერესებულია სტაბილური ფულადი ნაკადებით.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გავამახვილოთ მიმდინარე აქტივების ცვლილებების გამომწვევ მიზეზებსა და მის გავლენაზე ფულად ნაკადებზე. აუცილებელია, გვახსოვდეს შემდეგი წესი: საბრუნავი აქტივების მუხლების ზრდა (მაგალითად, მარაგების ან

დებიტორული დავალიანებების ზრდა) ინვესტ იმას, რომ სხვა თანა-
ბარ პირობებში ფინანსური შედეგის სიდიდე (ანგარიშგება მოგები-
სა და ზარალის შესახებ) ყოველთვის მეტი იქნება წმინდა ფულადი
საშუალებების სიდიდეზე მიმდინარე საქმიანობიდან.

დავუშვათ, რომ საანალიზო საწარმოში ადგილი ჰქონდა ცვლი-
ლებებს, როგორც ეს წარმოდგენილია ცხრილში (იხ. ცხრილი №3).

100 ათასი ლარის წმინდა მოგების გამომუშავების პირობებში
(300-200), წმინდა ფულადი საშუალებების სიდიდე მიმდინარე
საქმიანობიდან შეადგენს ნულს. აღნიშნულის მიზეზი გახდა:

1. მარაგების ზრდა – 50 ათასი ლარით;
2. დებიტორული დავალიანების ზრდა – 100 ათასი ლარით;
3. კრედიტორული დავალიანების ზრდა – 50 ათასი ლარით.

**საანგარიშგებო პერიოდში საწარმოს ბალანსში
განხორციელებული ცვლილებების ანალიზი (ათასი ლარი)
ცხრილი №3**

აქტივები	პერიოდის და- საწყისში	პერიოდის ბოლოს	ცვლილება	პასივები	პერიოდის და- საწყისში	პერიოდის ბოლოს	ცვლილება
ძირითადი საშუალებები	300	300	-	საწესდებო კაპიტალი	200	200	-
მარაგები	100	150	50	გაუხანილებელი მოგება	200	300	100
დებიტორული დავალიანებები	250	350	100	კრედიტორული დავალიანებები	300	350	50
ფულადი საშუალებები	50	50	-				
ბალანსი	700	850	150		700	850	150

წმინდა ფულადი საშუალებების **(ნფს)** გაანგარიშება მიმდინ-
არე აქტივებისა და მოკლევადიანი ვალდებულებების ცვლილე-

ბების პირობებში შეიძლება შემდეგი ფორმულის მიხედვით:

$(\text{წფს})_{\text{აგ}} = \text{მოგება (ზარალი)} - \text{მიმდინარე აქტივების ცვლილება (იღებენ ყველა მიმდინარე აქტივს ფულადი საშუალებების გარდა)} + \text{მოკლევადიანი ვალდებულებების ცვლილება (კრედიტისა და სესხების გარდა)}.$

ჩვენი მაგალითის მიხედვით $(\text{წფს})_{\text{აგ}} = 100 - 50 - 100 + 50 + 0$

განხილური მაგალითი ეყრდნობა იმ დაშვებას, რომ ძირითადი საშუალებების სიდიდე ბალანსში რჩება უცვლელი, რეალურ ცხოვრებაში აუცილებელია ამორტიზაციის დარიცხვა, რაც იწვევს ბალანსში ძირითადი საშუალებების ღირებულების შემცირებას. აღნიშნულის გათვალისწინებით აუცილებელია ჩვენს მიერ ადრე განხილული კორექტივების შეტანა ამორტიზაციის თანხით. გავაგრძელოთ მაგალითი და დავუშვათ, რომ ამორტიზაციის თანხამ პერიოდის განმავლობაში შეადგინა 60 ათასი ლარი. ვაჩვენოთ როგორ აისახება ეს ბალანსში და ფულადი ნაკადების გაანგარიშებაში (იხ. ცხრილი №4).

საანგარიშო პერიოდში საწარმოს ბალანსში განხორციელებული ცვლილებების ანალიზი (ათასი ლარი)

ცხრილი №4

აქტივები	პერიოდის დასაწყისში	პერიოდის ბოლოს	ცვლილება	პასივები	პერიოდის დასაწყისში	პერიოდის ბოლოს	ცვლილება
ძირითადი საშუალებები	300	240	- 60	საწესდებო კაპიტალი	200	200	-
მარაგები	100	150	50	გაუნაწილებელი მოგება	200	240	40
დებიტორული დავალიანებები	250	350	100	კრედიტორული დავალიანებები	300	350	50
ფულადი საშუალებები	50	50	-				
ბალანსი	700	790	90		700	790	90

40 ათასი ლარი წმინდა მოგების გამომუშავების პირობებში (დარიცხული ამორტიზაციის გათვალისწინებით) **წფს**-ს სიდიდე მიმდინარე საქმიანობიდან შეადგენს:

წმინდა მოგება (40 ათასი ლარი) + ამორტიზაცია (60 ათასი ლარი) – მარაგების ზრდა (50 ათასი ლარი) – დებიტორული დავალიანების ზრდა (100 ათასი ლარი) + კრედიტორული დავალიანების ზრდა (50 ათასი ლარი).

სულ (**წფს**)_{აბ} = 0.

ანალიზის პროცესში ფულად ნაკადებზე მიმდინარე აქტივების ცალკეული მუხლების ცვლილების გავლენის განსაზღვრისას აუცილებელია დავადგინოთ, რა მიზეზებმა გამოიწვიეს ეს ცვლილებები. ასეთი მიზეზების რიცხვში, პირველ რიგში, უნდა გამოვყოთ გაყიდვების მოცულობისა და საშუალებების ბრუნვა-დობის ცვლილება.

ჩვენ მიერ განხილული №3 და №4 ცხრილების მონაცემების მიხედვით, ადგილი ჰქონდა დებიტორული დავალიანებებისა და მარაგების ზრდას 150 ათასი ლარით (50+100). დავუშვათ, რომ ეს იყო დაკავშირებული გაყიდვების მოცულობის გადიდებასთან. ცხადია, რომ გაყიდვების მოცულობის კიდევ უფრო მეტად გაზრდისა და არსებული ბრუნვადობის შენარჩუნების პირობებში, ასევე დაფიქსირებული იქნება მიმდინარე აქტივების კიდევ უფრო გადიდება, დავუშვათ, მისი ზრდა შეადგენს არა 150 ათას ლარს, არამედ 200 ათას ლარს; წმინდა მოგება გაიზარდოს 120 ათას ლარამდე, ხოლო კრედიტორული დავალიანების სიდიდემ პერიოდის ბოლოს შეადგინოს 370 ათასი ლარი, მაშინ წმინდა **წფს**-ს სიდიდე იქნება (-10) ათასი ლარი (120 – 120 + 70). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საწარმოს გამომუშავებული 120 ათასი წმინდა მოგების პირობებში მიმდინარე საქმიანობიდან ფულადი საშუალებების წმინდა გადინება ექნება 10 ათასი ლარი.

მიმდინარე აქტივების სიდიდის ცვლილების მეორე მიზეზია მისი ბრუნვის სიჩქარის ცვლილება. თუ მიმდინარე აქტივების ზრდა უსწრებს ამონაგების ზრდას, ეს მოწმობს აქტივების ბრუნვადობის შენელებაზე და როგორც შედეგი, შესაძლო პრობლემების წარმოშობაზე ლიკვიდობასა და გადახდისუნარიანობაში.

თუ მიმდინარე აქტივების სიდიდე შემცირდა, აუცილებელია გავარკვიოთ ეს გაყიდვების მოცულობის დაცემის შედეგია, თუ საწარმოს ხელმძღვანელობის შეგნებული პოლიტიკის, რომლის მიზანია ბრუნვადობის დაჩქარება და საშუალებების გამონთავისუფლება.

თუ ანალიზის შედეგად დადგინდა მიმდინარე პასივების მუხლების ზრდა, აუცილებელია დავადგინოთ, დაკავშირებულია თუ არა იგი ამონაგების გადიდებასთან (ამონაგების ზრდას, როგორც წესი, თან სდევს მიმდინარე აქტივების ზრდა, რის შედეგადაც მატულობს კრედიტორული დავალიანების სიდიდე), თუ მოკლევადიანი ვალდებულებების გადიდება დაკავშირებულია საწარმოს გადახდისუნარიანობის პრობლემებთან.

ფულადი ნაკადების ანალიზისას საინვესტიციო საქმიანობიდან მთავარია დავადგინოთ საშუალებათა დაბანდების მიმართულებები: რეალურ აქტივებში, არამატერიალურ აქტივებში, გრძელვადიან ფინანსურ დაბანდებებში.

დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ ფულადი ნაკადების ანგარიშების ფინანსურმა ანალიზმა უნდა გამოავლინოს დაფინანსების წყაროების მოზიდვის მიმართულებები. ეს აუცილებელია იმისთვის, რომ შევაფასოთ, აქვს თუ არა საწარმოს უნარი მომავალში დაფაროს ვალდებულებები წარმოქმნილი მოზიდული სესხებითა და კრედიტით. ასევე საჭიროა ერთმანეთს შევადაროთ მიმდინარე ფინანსური საქმიანობის შედეგები იმის გათვალისწინებით, რომ ვალდებულებათა დაფარვის ძირითად სტაბილურ წყაროს წარმოადგენს საშუალებათა ნაზარდი მიმდინარე საქმიანობიდან.

ფულადი ნაკადების ანალიზის შედეგები შეიცავს ღირებულ მმართველობით ინფორმაციას, რაშიც დაინტერესებულია როგორც საწარმოს ხელმძღვანელები, ასევე მისი აქციონერები (ინვესტორები). მისი დახმარებით ხელმძღვანელობას შეუძლია აკონტროლოს საწარმოს მიმდინარე გადახდისუნარიანობა, მიიღოს ოპერატიული გადაწყვეტილება მისი სტაბილიზაციისთვის,

შეაფასოს დამატებითი ინვესტიციების შესაძლებლობა. სანარმოს კრედიტორებს შეუძლიათ შეადგინონ დასკვნა მევაღე – სანარმოს საშუაღებების საკმარისობისა და მისი უნარის შესახებ – გამოიმუშაოს ფულადი საშუაღებები, დავალიანებათა დასაფარავად. აქციონერები (ინვესტორები), რომლებიც ფლობენ ინფორმაციას სანარმოში ფულადი ნაკადების მოძრაობის შესახებ, შესაძლებლობა ეძლევათ უფრო დასაბუთებულად მიუდგნენ განანიღებისა და გამოყენების პოლიტიკის შემუშავებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Г.В. Савицкая, Экономический анализ, М, 2014.
2. А. И. Нечитайло, И. А. Нечитайло, Комплексный экономический анализ. Ростов – на - Дану, 2014.
3. Роберт С. Хиггине. Финансовый анализ: инструменты для принятия бизнес-решенный, 8-е издание, М. 2008.
4. А. Ф. Ионова, Н. Н. Селезнёва. Финансовый анализ. М. 2008.
5. О. В. Ефимова, М. В. Мельник. Анализ финансовой отчётности. М. 2008.

REFERENCES:

1. G.V Savitskaia, Economic Analysis, М, 2014(In rusian language).
2. А. I. Nechitailo, I.A. Nechitailo, Comprehensive Economics, Rostov, 2014 (In rusian language).
3. Robert S. Higgin, Financial Analysis: Instruments for Making Business Decisions, 8th edition, М. 2008 (In rusian language).
4. А. F. Ionova, N.N. Selezniova, Financial Analysis, М. 2008(In rusian language).
5. O.V Efimova, М. V Melnik, Analysis of Financial Statement, М. 2008 (In rusian language).

METHODS OF CASH FLOW ANALYSIS AND THEIR CHARACTERISTICS

Nana Sreseli

Associated Professor of TSU

Merab Jikia

Associated Professor of TSU

RESUME

Cash flow analysis determines the identification of deficit or surplus of cash and cash equivalents, verifies the directions of flow sources and their usage, sets cash flow trends and gives characteristics of their growth or reduction rates. The direct and indirect analysis methods are applied for these purposes. The Cash flow analysis methods provide a detailed representation on cash flows from operating, investment and financial activities. Division of transactions into these three categories ensure the assessment of organization's current and potential operations, as well as the strengths and weaknesses with more or less reliability. It is preferential to apply the direct analysis methods in similar circumstances, which presents specific ways of cash inflow and outflow. Weak cash flow from operating activities is a significant incentive for checking unhealthy growth of stock and receivables. In some cases, even strong operating cash flow cannot ensure an achievement of major success. Therefore, the causes of changes in cash flow and the factors which impede a free movement of cash should be determined via analyzing the cash flow. During cash flow analysis process, the free cash flow indicator, cash turnover ratio and attach rate are calculated. Studying these ratios in dynamic has a crucial role in financial management.

Key words: cash and cash equivalents, net cash flow, attach rate, turnover ratio, free cash flow, direct methods, indirect methods.